

هیئت داوران نشریه این دوره

دکتر احمدپور، جواد (دانشگاه صنعتی نوشیروانی بابل)
 دکتر احمدی، امید (دانشگاه صنعتی سهند)
 دکتر اسداله‌زاده، مهدی (پژوهشگاه علوم و فنون هسته ای)
 دکتر امیری‌نژاد، مهدی (دانشگاه رازی کرمانشاه)
 دکتر باباپور، عزیز (دانشگاه محقق اردبیلی)
 دکتر بیگزاده، رضا (دانشگاه کردستان)

دکتر پیردشتی، محسن (دانشگاه شمال)
 دکتر جواهری، معصومه (پژوهشگاه مواد و انرژی)
 دکتر جیرفتی، نفیسه (دانشگاه سیستان و بلوچستان)
 دکتر ردایی، علیرضا (دانشگاه یزد)
 دکتر رضوی، منصور (پژوهشگاه مواد و انرژی)
 دکتر روشن ضمیر، سوسن (دانشگاه علم و صنعت ایران)
 دکتر فصیحی دستجردی، محمد (دانشگاه علم و صنعت ایران)

دکتر قاسمی، سید مرتضی (دانشگاه صنعتی سهند)
 دکتر محبی، علی (دانشگاه شهید باهنر کرمان)
 دکتر مقدس، جعفرصادق (دانشگاه صنعتی سهند)
 دکتر نصرتی‌نیا، فریال (دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران جنوب)
 دکتر یوزباشی، امیر علی (پژوهشگاه مواد و انرژی)

توسعه دانش بنیان

دکتر رهبر رحیمی

عضو هیئت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان (بازنشسته)، عضو هیئت مدیره انجمن مهندسی شیمی ایران
 و عضو مدعو شاخه مهندسی شیمی فرهنگستان علوم ایران

رشد مهندسی شیمی مدیون استفاده از منابع انرژی فسیلی نسبتاً ارزان و مورد نیاز در تولید انرژی و محصولات مرتبط با نفت، گاز و تا حدی زغال سنگ است. بدون منابع انرژی فسیلی، آینده دنیا چگونه خواهد بود؟ سیر تاریخی تحول مهندسی شیمی در ایران بر پایه نفت، گاز و صنایع نفتی است و در این یکصد سال، استفاده از نفت و درآمدهای نفتی نهادینه شده است. پیش از سال ۱۳۵۷ می‌توان گفت که شرایط نیمه‌استعماری [۱] حاکم بود؛ بدین معنا که کشور نه به صورت مشخص مستعمره و نه مستقل بوده و توسعه ملی در خوری نداشته است. در چنین شرایطی حاکمان ضمن پرداخت هزینه گزاف برای توسعه، نتوانستند از فرصت‌های پیش آمده به خوبی بهره بگیرند [۲]. تجددمآبی که دست‌یازیدن به رسوم و آداب و قواعد ظاهری است بر تمامی فعالیت‌ها حاکم شد [۳] و شرایط نیمه‌استعماری، به ایجاد صنعتی شبه صنعت انجامید. شبه صنعت بدین مفهوم که اقتصاد نفتی مانع از بروز فعالیت گسترده در فناوری مربوط به توسعه صنعت نفت مانند تولید لیسانس فرایند، ایجاد فرهنگ بهینه‌سازی و بهره‌وری و انرژی‌های تجدیدپذیر شد. در سال‌های اخیر دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و مراکز مشابه نیز تحت تأثیر اقتصاد نفتی، رشد کمی زیادی داشته‌اند. رشد نمایی تعداد مقالات علمی که براساس آن جایگاه علم و فناوری کشور را در طراز بالایی نشان می‌دهد، مثبت است. این رشد نشانه تبدیل داده‌ها به اطلاعات و سرانجام به دانش و فرهنگ تلقی می‌شود؛ اما نبود توازن تعداد مقالات با کیفیت آن‌ها نیز مسئله‌ای اقتصادی است. تا هنگامی که اقتصاد بر مبنای درآمدهای نفتی پایه‌گذاری می‌شود دیگر نیازی مبرم به استفاده از یافته‌های پژوهشی و دانش دانش‌آموختگان دانشگاهی در تولید ثروت نمی‌باشد. این نقیصه با تزریق مستمر دانش به فعالیت‌های تولیدی سنتی و مدرن رفع می‌شود و در نتیجه اصطلاح فعالیت دانش بنیان و اقتصاد دانش بنیان فراگیر می‌شود. در اقتصاد

دانش بنیان محور رشد بر مبنای منابع نیست؛ بلکه بر مبنای دانش است. ستاری معتقد است که شرکت‌های دانش بنیان برای پیشرفت باید در جامعه تأثیرگذار باشند و بتوانند GDP کشور را افزایش دهند، نه این‌که خود به عنوان یک نهاد به بودجه دولتی وابسته باشند. اقتصاد نفتی، استاد نفتی، پژوهش نفتی و دانشجوی نفتی به کار اقتصاد دانش بنیان نمی‌آید [۴-۵]. هم‌اکنون رشد کمی شرکت‌های دانش بنیان چشم‌گیر شده و شمار نزدیک به ۷۰۰۰ شرکت دانش بنیان خیره‌کننده است [۶]. توجه به کیفیت و اثر بخشی در میزان درآمد ناخالص شرکت‌های دانش بنیان، مانع از مسیر حرکت توسعه‌ای فعالیت‌های دانش بنیان به سمت ورطه تاریخی شبه توسعه‌ای می‌شود بنابراین ارتباط ساختاریافته و قانونمند شرکت‌های دانش بنیان با دانشگاه‌ها، مراکز پژوهشی و به ویژه انجمن‌های علمی و توجه به منابع انسانی (مغزافزار) و پرهیز از اتکا به اقتصاد نفتی ضروری است.

مراجع

- [۱] اشرف، احمد (۱۳۵۹). موانع تاریخی رشد سرمایه‌داری در ایران: دوره قاجاریه، زمینه، تهران.
- [۲] مؤمنی، فرشاد و نقش تبریزی، بهرام (۱۳۹۴). اقتصاد ایران در دوران دولت ملی، نشر نهاد گرا، تهران.
- [۳] داوری اردکانی، رضا (۱۳۹۰). درباره علم، هرمس، تهران.
- [۴] ستاری، سورنا (۱۳۹۴)
- [۵] ستاری، سورنا (۱۳۹۴) <http://ayaronline.ir/1394/06/145617.html>.
- [۶] خبرگزاری تسنیم ۹ مرداد ۱۴۰۱.